

ПОВОЄННА ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Олександр Олександрович Носирєв¹

Метою дослідження є комплексне обґрунтування стратегій повоєнної промислової політики як драйверу відновлення та якісної нової структурної зміни національної економіки з урахуванням тенденцій Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0 й одночасного поглиблення smart-спеціалізації регіонів. Промисловість України в повоєнному періоді повинна стати драйвером створення високорозвинутої індустріальної економіки, спроможної забезпечити відбудову країни та підтримувати її обороноздатність в довгостроковому періоді й здатність швидко реагувати на потреби захисту держави. Повоєнне відновлення не повинно розглядатися лише як повернення економіки на довоєнний рівень, воно має бути спрямоване на його структурну трансформацію, реіндустріалізацію і кардинальне підвищення продуктивності. Інтенсифікація процесів відновлення зруйнованої економіки, мінімізація втрат та збільшення вигод можуть бути забезпечені активною політикою smart-спеціалізації регіонів.

Ключові слова: промислова політика, повоєнна відбудова, Індустрія 4.0, Індустрія 5.0, економічний розвиток регіонів, промисловість, smart-спеціалізація, стратегії розвитку.

Постановка проблеми. Відновлення економіки після війни вимагає розробки заходів, необхідних для відродження і подальшого розвитку економіки конкретного регіону, повернення населення та забезпечення гідних умов його існування, вирішення породжених конфліктом різноманітних соціальних проблем, відновлення інфраструктури та її інтеграції з іншими регіонами країни, розробки механізму забезпечення джерел відновлення. Комплексний розвиток промисловості можливий лише тоді, коли прогресивні ідеї, ініціативи та дії окремих промислових підприємств, науково-технічних організацій та їх об'єднань будуть забезпечені підтримкою та інтегровані в цільові, регіональні, загальнонаціональні стратегічні програми, проекти модернізації, розвитку промисловості. Відновлення економіки має відбуватися на основі розробки спеціальних програм з «реанімації» господарської діяльності країни, спрямування всіх зусиль на відновлення сфери промисловості та сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідниця М. Скрипниченко [1] приділяла увагу питанням макроекономічної оцінки та прогнозування повоєнного відновлення економіки України. Дослідники Н. Казюка та Є. Шекета [2] досліджували питання векторів та резервів повоєнного відновлення нашої держави. Авторський колектив у складі І. Хмарської, К. Кучерявої та І. Клімової [3] зацентрували увагу на особливостях післявоєнного відновлення економіки країни. Дослідник С. Ханін [4] розглядав повоєнне відновлення економіки України із урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів, а Н. Покровська [5] досліджувала економічні аспекти концептуальних засад післявоєнного відновлення.

Науковці О. Лемішко та А. Кравцов [6] обрали фокусом дослідження перспективні напрями інвестування у регіони для повоєнного відновлення економіки України, а Л. Кузнєцова [7] запропонувала траєкторії розвитку основних видів економічної діяльності України у повоєнний період. Дослідниця В. Баранова [9] концентрувалася на дослідженні точок зростання напрямків відновлення економіки регіонів України. Дослідники С. Іванов, В. Ляшенко та Н. Осадча [10] досліджували питання формування експортної стратегії України в умовах відновлення економіки. Науковець Ю. Кіндзерський [11] досліджував питання повоєнної промислової політики відновлення України, а І. Підричєва [12] О. Кушніренко й Н. Гахович [14] запропонували стратегії використання досвіду повоєнного відновлення європейських країн. Проблематику Smart-спеціалізації України в перспективі післявоєнного відновлення економіки розглянуто у дослідженні колективу науковців у складі А. Олешка, З. Шацької та О. Ровнягіна. О. Кириченко [13], Л. Петик та В. Фелісеєвим [17] досліджено концептуальні напрями економічного відновлення та розвитку промислових підприємств.

Дослідниці Е. Шелудько та М. Завгородня [15] досліджували питання державної політики в стратегованні промислового розвитку у повоєнний період, а Д. Васильківський, Т. Трубнік та М. Бикова [16] розглянули орієнтири України в контексті перспектив розвитку світової економіки, а В. Миценко [18] окреслено чинники стимулювання розвитку високотехнологічних індустрій національної економіки України. Дослідниця Ю. Огренич [19] увагу приділила питанням використання механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю промислових підприємств.

¹ Носирєв Олександр Олександрович, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», e-mail: nosyriev.bf@khpi.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4089-3336>

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є комплексне обґрунтування стратегій повоєнної промислової політики як драйверу відновлення та якісно нової структурної зміни національної економіки з урахуванням тенденцій Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0 й одночасного поглиблення smart-спеціалізації регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спад промислового виробництва в Україні у 2022–2023 рр. оцінюється на рівні близько мінус 34–55%. Із припиненням воєнних дій промисловість України почне відновлюватися, насамперед, за рахунок добувної, харчової, хімічної промисловості, виробництва будівельних матеріалів та машинобудування. Падіння у будівництві у середньому за період продовження воєнних дій у 2022–2023 рр. очікується на рівні понад 47%. Проте, у повоєнний період саме цей вид діяльності стане основним драйвером розвитку економіки України. Продовжиться курс на послідовне усунення інфраструктурних обмежень, формування інституційних умов та розвиток технологій для переходу економіки в режим сталого інноваційного розвитку [1].

Доцільно ідентифікувати ті сфери та галузі економіки, які стануть найоптимальнішими джерелами для реалізації усіх планів економічного, соціального та інфраструктурного відновлення території України. Необхідно виявити нові, перспективні, альтернативні шляхи для переробки та виробництва готової продукції, а не торувати сировиною, як це практикувалося раніше. Український уряд нещодавно представив президентові перший варіант плану повоєнного відновлення та розвитку країни, який отримав назву "United24". Розробники плану основний акцент роблять на ті сфери економічної діяльності, де Україна і до війни мала значні конкурентні переваги. Мається на увазі, перш за все, металургію та продовольство, але робиться ставка, перш за все, на те, що це будуть товари з високою часткою доданої вартості, а не просто сировина, як це було раніше. Зрозуміло, що перероблена продукція коштує значно дорожче (у два-три рази), ніж сировина, тому основою нашої промислової політики повинно стати стимулювання подальшої переробки сировини та виробництва готової продукції, яка в майбутньому експортуватиметься. Активізація таких процесів також сприятиме істотному зростанню кількості робочих місць всередині країни. Стимулом для цього повинні стати повне дерегулювання економіки та мінімальне втручання держави у роботу підприємницьких структур [2].

Доцільним на етапі післявоєнного відновлення є прискорення розвитку переробної промисловості, перехід від торгівлі ресурсами до торгівлі товарами із високою доданою вартістю. Стимулювання інноваційно-орієнтованого підприємництва, зменшення впливу монополій та деолігархізація економіки, пошук методів спрощення регулювання малого і середнього бізнесу, розширення доступу до знань, ринків, капіталу та створенню комфортних умов для ведення біз-

несу є ключовими аспектами повоєнного відновлення економіки [3].

Воєнні дії, спад показників розвитку промисловості, малого та середнього бізнесу сприяли зниженню рівня доходів населення, особливо в регіонах, де відбуваються найбільш активні бойові дії. Прифронтові регіони мають невтішну тенденцію до розвитку економіки, більшість малих та середніх підприємств вимушені були перевести свій бізнес в інші регіони, більш спокійні, що вплинуло на зайнятість населення та рівень їхньої купівельної спроможності [4].

Післявоєнний етап відбудови держави обов'язково буде характеризуватися пошуком нових шляхів щодо розробки стабілізаційних заходів прискорення економічного розвитку, особливо постраждалих регіонів України, у зв'язку зі значними руйнуваннями промислової та соціальної інфраструктури, на тлі дефіциту фінансових ресурсів. Очевидно, що війна призведе до значного короткочасного гальмування глобального зростання та значного збільшення інфляційного тиску у різних економічних системах. Спроба сформулювати програму виходу із економічної кризи, спричиненою війною, має базуватися на нових морально-етичних цінностях та принципах відповідального споживання, що передбачають зведення до мінімуму накопичення природних і будь-яких інших ресурсів, зменшення кількості відходів за рахунок повторного використання товарів, використання відновлювальних ресурсів, упровадження продуктів із великим життєвим циклом, тобто на п'ятому технологічному укладі [5].

Траєкторія розвитку промисловості акцентована на середньострокову перспективу: значну частину пошкоджених активів промислових підприємств становлять металургійні комплекси Донецької області та інші підприємства важкої промисловості Півдня України, відновлення яких є довготривалим завданням. Проте серед постраждалих промислових підприємств є такі, продукція необхідна для відновлення зруйнованої критичної інфраструктури, забезпечення життєдіяльності населення та обороноздатності ВСУ. Відновлення роботи цих промислових підприємств має здійснюватися не чекаючи завершення воєнних дій. Будівництво відіграватиме одну з визначальних ролей у повоєнному відновленні України. Саме ця галузь має забезпечити відновлення усієї зруйнованої інфраструктури України [7].

Слід відзначити, що більшу частину експорту України становить продукція з низьким ступенем переробки, а продукції більш високого ступеня переробки, насамперед машин та устаткування, незначна. Високотехнологічна продукція відіграє значну роль у розвитку національної економіки, її зростанні та забезпеченні конкурентних переваг країни на міжнародних ринках. В умовах переорієнтації української економіки все частіше йде мова про зниження зовнішньої торгівлі сировинними товарами і орієнтацію на експорт високотехнологічних. Така тенденція сприятиме нарощуванню експортної спроможності України та забез-

Таблиця 1 – ВРП, обсяги реалізованої промислової продукції та обсяги капітальних інвестицій в регіонах України*, 2021 р.

	ВРП	ВРП на одну особу	ВРП на одного зайнятого, 2021 р.	Обсяг реалізованої промислової продукції по регіонах, 2021 р.	Обсяг капітальних інвестицій, тис. грн.
Україна	5450849	131734	349190	3589379	528802011
АР Крим області	...	...	...	...	...
Вінницька	173531	114218	279 438	90655,9	14013094
Волинська	92535	90331	256 899	43489	8263244
Дніпропетровська	582363	186697	432 341	670478	65469771
Донецька	283326	69446	405 969	387870	30072847
Житомирська	113919	95948	237 480	60899	9484439
Закарпатська	75626	60632	156 414	28296,1	5126333
Запорізька	228906	138521	329 646	301074	18270778
Івано-Франківська	119680	88227	220 405	97484,3	8408234
Київська	291519	162696	391 196	157978	35927395
Кіровоградська	99564	109183	282 131	46697,9	6540378
Луганська	52135	24684	187 199	24595,4	3291761
Львівська	296182	119049	287 919	146990	24041905
Миколаївська	124162	112864	266 156	83680,5	8272664
Одеська	271669	115129	277 326	94699	18853678
Полтавська	266694	195825	484 458	241571	23808239
Рівненська	88859	77599	195 209	58566	6076296
Сумська	105254	100760	237 005	61434,6	7465009
Тернопільська	81485	79412	209 312	29882	8536591
Харківська	319796	122227	270 761	231411	19438622
Херсонська	88182	87378	207 829	40712,8	5157946
Хмельницька	119876	96964	243 452	64357,5	10874810
Черкаська	131154	112145	268 154	93617,4	9590276
Чернівецька	54582	61088	148 280	19410,8	3397187
Чернігівська	113474	117225	284 681	39512,7	8367139
м. Київ	1276376	431616	953 088	474016	170053375
м. Севастополь	...	...	...	...	...

*Без урахування даних по тимчасово окупованій території АР Крим, м. Севастополя та частини Донецької і Луганської областей

Джерело: узагальнено автором за даними Держкомстату України

печенню інноваційної моделі розвитку національної економіки [10].

Згідно оцінки, найбільші потреби є у транспортному секторі (22%), житловому секторі (17%), енергетиці (11%), секторі соціального захисту та засобів до існування (10%), ліквідації вибухонебезпечних предметів (9%) та сільському господарстві (7%). Найбільше зростання рівня руйнувань відзначається у енергетичному секторі, де рівень руйнувань збільшився у понад п'ять разів порівняно із червнем 2022 року. Потреби також найбільше зросли у прифронтових регіонах: Донецька, Харківська, Луганська та Херсонська області [8].

За підрахунками ООН, з початку конфлікту виїхали з України 4,3 млн. осіб, ще 7,1 млн. вважаються внутрішньо переміщеними особами. Масштаби проблем у промисловості та в економіці загалом вже величезні, однак у підсумку вони напряму залежатимуть від тривалості гарячої фази бойових дій та охопле-

ної ними території. Вся сукупність чинників, у тому числі й латентних, створила економічну кризу, з якої вихід можливий тільки на новітніх засадах розбудови економіки [9].

Успішний досвід повоєнного відновлення країн вказує, що воно має відбуватися на основі мобілізаційної моделі розвитку з підвищенням координуючої і підприємницької ролі і частки держави в економічних процесах, чітким і всеосяжним плануванням і проектуванням збалансованого економічного, соціального і просторового розвитку, а не подальшої дерегуляції в умовах зруйнованих ринків, яка в Україні ще до війни призвела до слабкості та відсталості в економічному та воєнному плані. Повоєнне відновлення не повинно розглядатися лише як повернення економіки на довоєнний рівень, воно має бути спрямоване на його структурну трансформацію, реіндустріалізацію і кардинальне підвищення продуктивності. Передчасна

деіндустріалізація в Україні за зовнішньої відкритості та жорсткої конкуренції на світовому і внутрішньому ринках практично унеможливила проведення успішних перетворень, зникли стимули для інвестицій у створення нових робочих місць у середньо- і високотехнологічних секторах промисловості, через надмірну експортну орієнтацію виробництва послабився зв'язок між попитом і доходами [11].

Дослідниця І. Підричева [12] зазначає, що «післявоєнна відбудова має бути спрямована на кардинальну зміну структури економіки, перехід від аграрно-сировинного її типу до індустріально-інноваційного на основі створення сучасної високотехнологічної, цифровізованої промисловості у контексті розгортання у світі Індустрії 4.0. Причому Україна сама має бути ініціатором, якщо хоче уникнути долі посереднього, рутинного існування аграрної країни. Першочерговими завданнями мають бути, по-перше, відбудова постраждалих і будівництво нових підприємств для забезпечення людей роботою, по-друге, вирішення житлового питання: спочатку це можуть бути модульні будинки (1-3 поверхові), що швидко (за 2–3 місяці) збираються і розбираються, їх можна розміщувати на вільних територіях західних областей, допоки не буде побудоване нормальне постійне житло для українців. На цих територіях потрібно швидко монтувати такі самі модульні споруди під навчальні заклади, лікарні, магазини, аптеки тощо. Саме тут доцільно розміщувати релоковані підприємства, евакуйовані із зони бойових дій» [12].

Колектив дослідників [13] зазначають, що «інтенсифікація процесів відновлення зруйнованої економіки, мінімізація втрат та збільшення вигод можуть бути забезпечені активною політикою smart-спеціалізації регіонів. Впровадження ефективної політики smart-спеціалізації регіонів дозволяє кумулятивно забезпечити випереджаючий інноваційний розвиток країни. В умовах воєнних дій в Україні інтенсифікація процесів відновлення зруйнованої економіки, мінімізація втрат та збільшення вигод можуть бути забезпечені активною політикою smart-спеціалізації регіонів, яка передбачає створення технологічного базису для довгострокового інноваційного розвитку країни» [13]. Для забезпечення ефективності інвестування необхідним є, в першу чергу, визначення ресурсного потенціалу регіону, у тому числі, внутрішнього потенціалу та привабливості для потенційних інвесторів регіону. Оцінка означеного потенціалу визначається через фінансовий інструментарій, комплекс показників, що враховує стан фінансово-економічного середовища регіону [6].

Перетворення промисловості на дієву силу відродження українського бізнесу в умовах військового стану та повоєнний період вимагає виваженого стратегічного управління майбутнім розвитком економіки, адже критично важливо задовольнити безпрецедентні вимоги війни до наявних ресурсів в країні та не допустити соціальну, гуманітарну, економічну, фінансову, екологічну, військову кризи тощо. При цьому тради-

ційні методи індикативного планування не можуть врахувати всі фактори невизначеності військового стану, саме тому обґрунтування майбутніх векторів розвитку на основі сценарного планування дозволяє створити умови для мінімізації загроз та реалізації потенційних можливостей [14].

Промислова політика займає одне з найважливіших місць у національному та суспільному житті, в тому числі у воєнний період, забезпечуючи підтримку виробництв оборонного спрямування та стратегічного значення, МСП, в тому числі через релокацію у безпечні райони. «Непрямі» методи здійснення впливу (податкова, грошово-кредитна, експортна політика) теж повинні концентруватись на промисловості, від стабільного розвитку якої у воєнний період залежить стійкість воєнної економіки, життєздатність суспільства, боєздатність військ та національна безпека загалом. Місія відновлення промисловості полягатиме у формуванні і розвитку високоіндустріального суспільства, підтримці висококваліфікованих кадрів, стимулюванні створення нових робочих місць і розвитку підприємництва, підвищенні якості та рівня життя населення [15].

Структурні реформи формують системну основу підвищення мікроекономічної ефективності, що призводить до швидкого економічного зростання. Однак для сталого зростання необхідна відповідна стратегія розвитку та ефективна державна політика, спрямована на посилення ринкових сил у трансформації. У цьому контексті недостатньо вирішити «старі проблеми», пов'язані з реструктуризацією реальної економіки та інституційними реформами. Необхідно також використовувати можливості нового етапу розвитку світової економіки під назвою smart-економіка. Нині smart-економіка стала важливою ланкою, що з'єднує всі сфери господарської діяльності держави в єдине ціле, і є наступницею економіки, яка базувалася на комплексній модернізації та інноваційному розвитку всіх галузей. Цікавим підходом до розуміння сутності smart-економіки є концепція smart-спеціалізації регіонів, яка сприятиме їх економічному піднесенню як в середині країни, так і на міжнародній арені. Суть концепції полягає у виявленні та застосуванні виняткових можливостей регіонів, їх співпраці між собою та державою на базі реалізованої інноваційної політики [16].

Можна стверджувати про зниження ділової активності підприємств у 2022–2023 році. Тому стратегія підприємств повинна бути спрямована на швидке відновлення втрачених можливостей. Принципи забезпечення ділової активності в контексті останніх подій повинні бути побудовані на відновленні функціональності підприємств. Важливим фактором є підтримка у вигляді державного фінансування та залучення інвестиційних ресурсів [17].

З метою зміни ситуації на краще та ефективізації державної політики сприяння і стимулювання поступу високотехнологічних індустрій в Україні потрібно критично змінити на краще існуюче середовище іннова-

ційно-технологічної діяльності, а саме сформувати нове, провідними чинниками якого б слугували ті, що спрямовані на ідентифікацію та впровадження прогресивних високотехнологічних інновацій, підтримку процесів комерціалізації прогресивних високотехнологічних інновацій, стимулювання виробництва, маркетингу, просування і збуту високотехнологічної продукції, реалізацію потенціалу високотехнологічних галузей національної економіки України та її регіональних економічних комплексів [18].

Після закінчення війни та знищення значної частини промислових потужностей, повоєнна промислова політика відновлення економіки має бути спрямована на відновлення підприємств та забезпечення їх фінансуванням, зокрема, через державні програми та кредитні лінії. Також важливо підтримувати інвестиційну діяльність та залучення іноземних інвестицій. Необхідно переорієнтувати промислові підприємства на виробництво тих товарів, які є найбільш потрібними на ринку, а також на виробництво товарів, які можна експортувати. Слід впроваджувати сучасні технології та забезпечувати високу якість продукції. Для цього важливо залучати наукові дослідження та інноваційні розробки. Необхідно будувати та відновлювати транспортні мережі, електростанції, комунікаційні мережі, що забезпечить ефективну роботу промислових підприємств.

Метою нової політики у цьому руслі має стати формування середовища сприятливого та стимулюючого розвитку в Україні високотехнологічних індустрій в системі політики зміцнення інноваційно-технологічної конкурентоспроможності національної економіки.

Цільові орієнтири повоєнної промислової політики відображено на рис. 1.

Одним з напрямків відновлення роботи промислових підприємств, їх розвитку у повоєнний період є відновлення інвестиційної діяльності, яка сприятиме активізації інноваційного розвитку та забезпечить покращення фінансового стану, отримання доходів до довоєнного рівня. Важливим є організація та здійснення управління інвестиційною діяльністю задля раціонального використання інвестиційних ресурсів, реалізації проектів, активізації інноваційного розвитку. В повоєнний період впровадження механізму управління дасть змогу не лише відновити інноваційний розвиток через активізацію інноваційної діяльності, але й відновити роботу, досягти економічного ефекту. Враховуючи те, що переважна більшість підприємств призупинили роботу, частково її відновлюють застосування механізму управління надасть змогу отримати доходи довоєнного рівня та відновити роботу у повоєнний період [19].

Висновки. Важливою складовою повоєнної промислової політики є розуміння того, що відновлення промисловості є довгостроковим процесом, який вимагає співпраці суб'єктів господарювання та влади. Наразі ще важко передбачити, як буде відбуватися післявоєнне відновлення економіки України та формування можливих сценаріїв цього процесу є важливим для залучення інвестицій в економіку. Надзвичайно важливо налагоджувати зв'язки з потенційними партнерами, планувати відбудову та намагатись працювати максимально ефективно. Уряду України необхідно розробити стратегії відновлення промисловості. Повоєнна

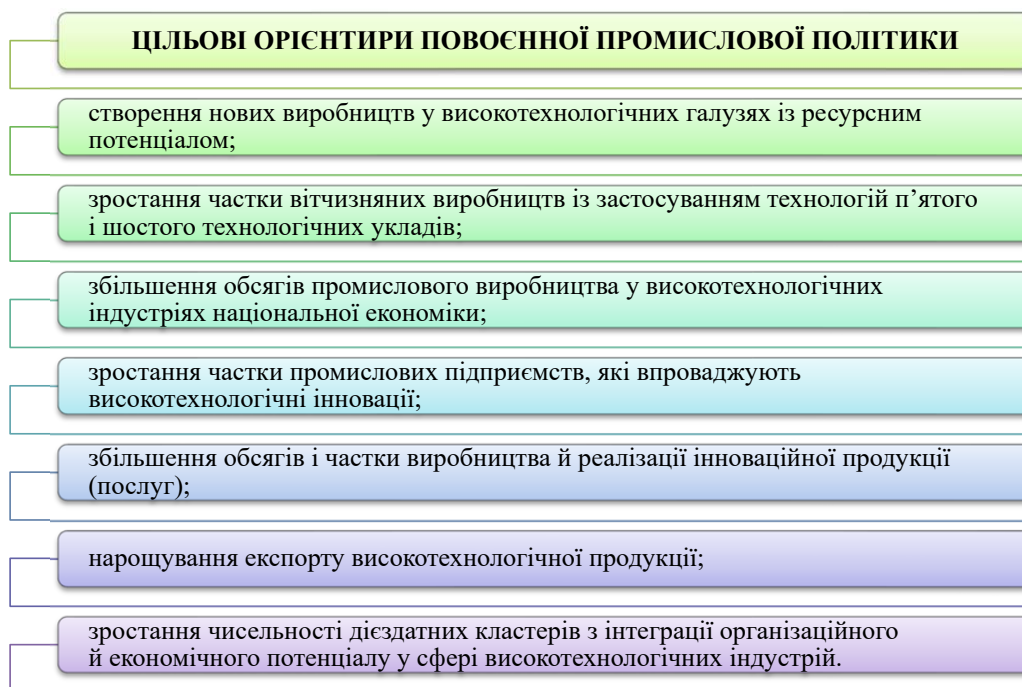

Рисунок 1 – Цільові орієнтири повоєнної промислової політики України

Джерело: розроблено автором за даними [18]

відбудова України має спрямовуватися на створення економіки індустріально-інноваційного типу шляхом технологічно-цифрової трансформації на засадах Індустрії 4.0. Невід’ємною складовою концепції економічного відновлення та розвитку промисловості є гармонізація процесів техніко-технологічного розвитку промисловості України та її інтеграція із технологіями Четвертої промислової революції та Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0 у світі. Промисловість України у повоєнному періоді повинна стати драйвером створення високорозвиненої індустріальної економіки, спроможної забезпечити відбудову країни та підтримувати її обо-

роноздатність в довгостроковому періоді й здатність швидко реагувати на потреби захисту держави. Саме ефективне управління smart-спеціалізацією потенційно може забезпечити значне підвищення ефективності на системному рівні. Розвиток промисловості та економіки регіонів у повоєнному періоді доцільно здійснювати із врахуванням вимог Індустрії 4.0 та збільшенням експорту продукції із високою доданою вартістю. Одним з ключових шляхів формування привабливих секторів економіки для потенційних інвесторів є використання технологічного домінування та врахування smart-спеціалізації регіонів та галузей промисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Скрипниченко М.І. Макроекономічні оцінки та прогнози повоєнного відновлення економіки України. *Економічна теорія*. 2022. № 2. С. 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15407/et2022.02.029>.
2. Казюка Н.П., Шекета Є.Ю. Напрями та резерви повоєнного відновлення економіки України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Т. 2 № 18. С. 255–264. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.255-264>.
3. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>.
4. Ханін С. Стан та повоєнне відновлення економіки України із урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4 (32). С. 226–232. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-226-232](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-226-232).
5. Покровська Н.М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 4 (274). С. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-41-47>.
6. Лемішко О., Кравцов А. Перспективні напрями інвестування у регіони для повоєнного відновлення економіки України. VIII Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (03 листопада 2022 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 57–59. URL: <https://tinyurl.com/58kvmp7>.
7. Кузнецова Л. Траєкторії розвитку основних видів економічної діяльності України у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-57>.
8. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 – February 2023. The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. Editor: Anne Himmelfarb. 132 p. URL: <https://tinyurl.com/w8etd62w>.
9. Баранова В.Г. Напрями відновлення економіки регіонів України: точки зростання. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету: збірник наукових праць*. 2022. № 7 (296). С. 12–16. URL: <https://tinyurl.com/4kuuhzfy>.
10. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Осадча Н.В. Стратегічні напрями формування експортної стратегії України в умовах відновлення економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 1 (67). С. 16–27. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1\(67\)-16-27](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1(67)-16-27).
11. Кіндзерський Ю. Повоєнне відновлення промисловості України: виклики та особливості політики. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 2. С. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>.
12. Підоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 2 (81). С. 190–207. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1592/1592>.
13. Олешко А.А., Шацька З.Я., Ровнягін О.В. Smart-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.9>.
14. Кушніренко О., Гахович Н., Венгер Л. Стратегічні сценарії промислового розвитку України та можливості реалізації в умовах невизначеності. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2022. № 1(3). DOI: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2022-3-2>.
15. Шелудько Е.І., Завгородня М.Ю. Зміна напрямів державної політики в стратегуванні промислового розвитку у повоєнний період. *Боголібські читання: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Переяслав, 16 вересня 2022 р.)*. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 2022. С. 52–55. URL: <https://tinyurl.com/2xnsjjpf>.
16. Васильківський Д.М., Трубнік Т.Є., Бикова М.Д. Економічні орієнтири України в контексті перспектив розвитку світової економіки у 2023-2024 роках. *Академічні візії*. 2023. № 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/272>.
17. Петик Л., Фелісеєв В. Ділова активність промислових підприємств України. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 188–191. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-33>.
18. Миценко В. Чинники стимулювання розвитку високотехнологічних індустрій національної економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Т. 2. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-41](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-41).
19. Огренич Ю. Особливості формування та використання механізму управління інвестиційно-інноваційною діяльністю промислових підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. № 13. С. 123–134. URL: <https://tinyurl.com/54h2s94z>.

REFERENCES:

1. Skrypnychenko M.Yi. (2022) Makroekonomichni otsinky ta prohnozy povoiennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Macroeconomic estimates and forecasts of post-war restoration of Ukraine's economy]. *Ekonomichna teoriya*, vol. 2, pp. 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>.
2. Kazyuka N.P., Sheketa Ie.Yu. (2022) Napryamy ta rezervy povoiennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Directions and reserves of post-war restoration of Ukraine's economy]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 2, no. 18, pp. 255–264. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.18.255-264>.
3. Khmarska Yi., Kucheryava K., Klimova Yi. (2022) Osoblyvosti pislyavoiennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Features of post-war restoration of Ukraine's economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, Vol. 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-117>.
4. Khanin S. (2022) Stan ta povoienne vidnovlennya ekonomiky Ukrainy iz urakhuvannyam intelektualno-innovatsiynykh determinant rozvytku rehioniv [Status and post-war restoration of the Ukrainian economy, taking into account the intellectual and innovative determinants of the development of regions]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, vol. 4 (32), pp. 226–232. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-226-232](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-226-232).
5. Pokrovska N.M. (2022) Kontseptualni zasady pislyavoiennoho vidnovlennya Ukrainy, ekonomichni aspekty [Conceptual foundations of post-war restoration of Ukraine, economic aspects]. *Visnyk Skhidnoukrayinskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalya*, vol. 4 (274), pp. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-41-47>.
6. Lemishko O., Kravtsov (2022) erspektyvni napryamy investuvannya u rehiony dlya povoiennoho vidnovlennya ekonomiky Ukrainy [Erlyspective directions of investing in regions for post-war restoration of Ukraine's economy]. VIII Vseukrayinska nauko-vo-praktychna Internet-konferentsiya «Finansovi instrumenty rehionalnoho rozvytku» (03/11/2022). Zhytomyr: PNU, pp. 53–79. Available at: <https://tinyurl.com/58kvmpr7>.
7. Kuznietsova L. (2022) Traiektoriyi rozvytku osnovnykh vydiv ekonomichnoyi diyalnosti Ukrainy u povoiennyi period [Trajectories of development of the main types of economic activity of Ukraine in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, Vol. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-57>.
8. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 – February 2023 (2023). The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. Editor: Anne Himmelfarb. 132 p. Available at: <https://tinyurl.com/w8etd62w> [in English].
9. Baranova V.H. (2022) Napryamky vidnovlennya ekonomiky rehioniv Ukrainy: tochky zrostannya [Directions of restoration of the economy of the regions of Ukraine: Growth points]. *Naukoviy visnyk ONEU*, vol. 7 (296), pp. 12–16. Available at: <https://tinyurl.com/4kuuhzfy>.
10. Yivanov S.V., Lyashenko V.Yi., Osadcha N.V. (2022) Stratehichni napryamy formuvannya eksportnoyi stratehiyi Ukrainy v umovakh vidnovlennya ekonomiky [Strategic directions for the formation of Ukraine's export strategy in conditions]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, Vol. 1 (67), pp. 16–27. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1\(67\)-16-27](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1(67)-16-27).
11. Kindzersky Yu. (2022) Povoienne vidnovlennya promyslovosti Ukrainy: vyklyky ta osoblyvosti polityky. [Post-war restoration of Ukraine's industry: challenges and features of policy.]. *Ekonomichniy analiz*, vol. 32. № 2, pp. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>.
12. Pidorycheva Yi. (2022) Pislyavoienne vidnovlennya Ievropy: dosvid ta uroky dlya Ukrainy [Post-war recovery of Europe: Experience and lessons for Ukraine]. *Zhurnal evropeyskoyi ekonomiky*, Vol. 21. No. 2 (81), pp. 190–207. Available at: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1592/1592>
13. Oleshko A.A., Shatska Z.Ya., Rovnyahin O.V. (2022) Smart-spetsializatsiya Ukrainy v perspektyvi pislyavoiennoho vidnovlennya ekonomiky [Smart specialization of Ukraine in the prospect of post-war recovery of the economy]. *Efektivna ekonomika*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.9>.
14. Kushnirenko O.M., Hakhovych N.H. (2022) Stratehichne planuvannya povoiennoho vidnovlennya promyslovosti Ukrainy na ievropeyskykh zasadakh [Strategic planning of post-war restoration of Ukraine's industry on European basis]. Boholibski chytannya : materialy YiI Mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Pereyaslav, 16/11/2022), pp. 36–39. Available at: <https://tinyurl.com/3n3y49a8>.
15. Sheludko E.Yi., Zavorodnya M.Yu. (2022) Zmina napryamiv derzhavnoyi polityky v stratehuvanni promyslovoho rozvytku u povoiennyi period [Changing the directions of state policy in strategization of industrial development in the post-war period]. Boholibski chytannya : materialy YiI Mizhnarodnoyi nauko-vo-praktychnoyi konferentsiyi (m. Pereyaslav, 16/11/2022), pp. 52–55. Available at: <https://tinyurl.com/2xnsjjpf>.
16. Vasylykivsky D.M., Trubnik T.Ie., Bykova M.D. (2023) Ekonomichni oriientyry Ukrainy v konteksti perspektyv rozvytku svitovoyi ekonomiky u 2023–2024 rokakh [Ukraine's economic orientations in the context of the prospects for the development of the world economy in 2023–2024]. *Akademichni vizyiv*, vol. 17. Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/272>.
17. Petyk L., Felisieiev V. (2022) Dilova aktyvnist promyslovykh pidpriemstv Ukrainy [Business activity of industrial enterprises of Ukraine]. *Ekonomichniy prostir*, vol. 181, pp. 188–191. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-33>.
18. Mytsenko V. (2022) Chynnyky stymulyuvannya rozvytku vysokotekhnolohichnykh industriy natsionalnoyi ekonomiky Ukrainy [Factors of stimulating the development of high-tech industries of the national economy of Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, no. 6, pp. 123–134. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-41](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-41).
19. Ohrenych Yu. (2022) Osoblyvosti formuvannya ta vykorystannya mekhanizmu upravlinnya investytsiyno-innovatsiynoyu diyalnistyu promyslovykh pidpriemstv [Features of formation and use of the mechanism of management of investment and innovation activity of industrial enterprises]. *Tavriyskyi naukoviy visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 13, pp. 123–134. Available at: <https://tinyurl.com/54h2s94z>.

POST-WAR INDUSTRIAL POLICY RECOVERY OF THE ECONOMY

Oleksandr O. Nosyriev¹

The purpose of the study is a comprehensive justification of post-war industrial policy strategies as a driver of recovery and a qualitatively new structural change of the national economy, taking into account the trends of Industry 4.0 and Industry 5.0 and the simultaneous deepening of smart-specialization of regions. It is expedient at the stage of post-war recovery to accelerate the development of the processing industry, the transition from trade in resources to trade in goods with high added value. The recovery of the economy after the war requires the development of measures necessary for the revival and further development of the economy of a specific region, the return of the population and the provision of decent conditions for its existence, the resolution of various social problems caused by the conflict, the restoration of infrastructure and its integration with other regions of the country, the development of a mechanism for ensuring the sources of recovery. The industry of Ukraine in the post-war period should become a driver for the creation of a highly developed industrial economy, capable of ensuring the reconstruction of the country and maintaining its defense capability in the long term and the ability to quickly respond to the needs of the state's defense. The loss of human capital also has great risks for Ukraine's post-war recovery and modernization, as significant volumes of highly skilled labor will be needed. Post-war recovery should not be considered only as a return of the economy to the pre-war level, it should be aimed at its structural transformation, re-industrialization and a drastic increase in productivity. Intensification of the processes of recovery of the destroyed economy, minimization of losses and increase of benefits can be provided by an active policy of smart specialization of regions. The post-war reconstruction of Ukraine should be aimed at creating an industrial-innovative economy through technological and digital transformation on the basis of Industry 4.0. It is advisable to develop the industry and economy of the regions in the post-war period taking into account the requirements of Industry 4.0 and increasing the export of products with high added value.

Keywords: industrial policy, post-war reconstruction, Industry 4.0, Industry 5.0, economic development of regions, industry, smart specialization, development strategies.

JEL Classification: L50, O20, O40

Стаття надійшла до редакції 15.05.2023

The article was received May 15, 2023

---

¹ Oleksandr O. Nosyriev, Candidate of Geographic Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer of the Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"